

Перспективи
європейської інтеграції
української економіки:
погляди зсередини та ззовні

Костянтин ФЛІССАК

**МІЖНАРОДНА КООПЕРАЦІЯ
ЯК ЕФЕКТИВНА ФОРМА
СУЧАСНОГО ЕКОНОМІЧНОГО
СПІВРОБІТНИЦТВА**

Інтенсивний розвиток міжгосподарських зв'язків на інтернаціональному рівні в контексті глобалізації світової економіки активізує наукові дослідження, покликані визначити пріоритетні напрями зовнішньоекономічної політики України та її місце у глобальній економіці. Інтеграція у європейській структурі відкриє нові горизонти для ефективного співробітництва між членами ЄС та Україною. У першу чергу це стосується розширення можливостей для руху капіталу та кваліфікованої робочої сили та інших напрямків співпраці, які можуть позитивно вплинути на всіх партнерів. Розглядаючи перспективи європейської інтеграції, доцільно зупинитися на проблемі міжнародної кооперації. Справа в тому, що до головних форм міжнародної співпраці в сучасних умовах належать зовнішня торгівля, міжнародна інвестиційна діяльність та фінансово-кредитне партнерство. Але, крім названих форм співробітництва, фактично реалізується ще одна – міжнародна кооперація. Це підтверджує практика зовнішньоекономічних відносин України, в тому числі з Федеративною Республікою Німеччиною.

Проте і в теоретичних розробках, і у виробленні практичних заходів щодо подальшого розвитку, на наш погляд, міжнародній кооперації приді-

© Костянтин Фліссак, 2006.

Фліссак Костянтин, аспірант, Тернопільський державний економічний університет, Україна.

ляють недостатньо уваги. Насамперед, саме розуміння цього терміну є доволі суперечливим, а саму кооперацію (в тому числі і між суб'єктами на міжнародному рівні) розглядають переважно як виробничу. Навіть у Законі України «Про зовнішньоекономічну діяльність» її розглядають суто як мікрорівневу виробничу кооперацію [1].

Недооцінка такої форми співпраці, як міжнародна кооперація, може призвести до небажаних наслідків. У тому числі, *по-перше*, до обмеження пошуку науково обґрунтованих напрямків посилення ролі України в нових торговельних та інвестиційних сегментах глобалізованого середовища; *по-друге*, до невикористання можливостей державної підтримки суб'єктів підприємницької діяльності у сфері міжнародного кооперування.

Логіка вироблення механізму коопераційних взаємовідносин має виходити з чіткості дефініцій розглядуваного економічного явища і завершуватися практичною реалізацією відповідної моделі.

Розглянувши наявні визначення міжнародної кооперації [1; 2: 11; 3: 361–362; 4: 100–102], ми вважаємо, що її слід трактувати як добровільне об'єднання зусиль **суб'єктів господарювання, регіонів** різних держав і **держав** загалом з метою здійснення економічної діяльності, спрямованої на отримання позитивного економічного та соціального ефекту.

У такому випадку кооперація сприятиме поєднанню позитивних ефектів, що утворюються при зовнішній торгівлі, міжнародній інвестиційній діяльності, фінансово-кредитній взаємодії. Результатом цього буде, як свідчить досвід міжнародної кооперації ФРН у міжнародній кооперації, генерування синергійного ефекту.

Максимально повне законодавче визначення міжнародної кооперації (виходячи з того, що нормативно-правові документи є обов'язковим засобом реалізації зовнішньоекономічної політики та її практичного прояву у зовнішньоекономічній діяльності) можна розглядати як першу передумову повноцінного закріплення «де-юре» цієї важливої форми міжнародного співробітництва України. Це особливо важливо в умовах динамічних процесів інтернаціоналізації економіки та подальшого розвитку міжнародного поділу праці як на сучасному етапі, так і в стратегічній перспективі.

При цьому необхідно розрізняти такі форми спільної міжнародної економічної діяльності, як інтеграція і кооперація. Між цими економічними категоріями є чимало як спільних рис, так і певних відмінностей.

Інтеграцію виробництва, виробничих і технологічних процесів, виробничих комплексів, регіональних виробничих формувань різних країн можна розглядати передусім з позиції концентрації ресурсів – матеріальних, трудових, фінансових. Але інтеграція в більшості випадків означає поєднання зусиль та ресурсів її суб'єктів через **їх об'єднання**. Якщо така інтеграція відбувається на міждержавному рівні, то на останньому її етапі «відбувається остаточне злиття національних економік, у результаті чого утворюється єдина об'єднана економіка» [5: 14]. Тобто держави в такому разі

втрачають певну частку своєї незалежності у низці питань, а частину своїх національних повноважень передають наддержавним органам.

На рівні компанії інтеграційна господарська діяльність в умовах зростання рівня конкуренції змушує шукати шляхи об'єднання потенціалів і співробітництва в боротьбі за виживання або за ринкове лідерство. Так, «прагнення до більш глибокої інтеграції проявилось в останнє десятиріччя, зокрема, в потужному сплеску операцій зі злиття фірм і банків у США, Європі та Азії, причому з точки зору як кількості злиттів, так і їх обсягу» [6: 88]. Таким чином, **інтеграція** на рівні підприємств означає, як правило, **поглинання підприємницьких структур одна одною**. Внаслідок цього відбувається створення транснаціональних компаній, крупних акціонерних підприємств і об'єднань інших форм. До найвідоміших прикладів можна віднести нещодавні об'єднання та злиття банківських груп *Citibank* і *Travellers*, телекомунікаційних компаній *WorldCom* і *MCI*, автогігантів *Daimler* і *Chrysler*, нафтових компаній *British Petroleum* і *Amoco*.

На відміну від цього, кооперація характеризується **об'єднанням тих же зусиль і ресурсів, але зі збереженням юридичної та фінансової самостійності відповідних підприємницьких структур**. Така позиція, підтверджена Федеральним міністерством економіки і технологій Німеччини, є однією з ключових у німецькій коопераційній моделі системи економічних відносин [7: 5; 8: 48; 9: 1]. Це особливо важливо саме для міжнародної кооперації в умовах відкритої економіки, оскільки створюється можливість для рівноцінного партнерського співробітництва підприємств країн з індивідуальними традиціями та вимогами національного законодавства і не порушуються національні економічні інтереси учасників такого співробітництва.

Для зовнішньоекономічної діяльності України зараз особливо актуальними є питання саме ефективної реалізації «де-факто» такої форми співробітництва, як міжнародна кооперація. Цьому мають передувати комплексні дії, спрямовані на реформування економіки, зміну форм та методів роботи на міжнародному ринку як на рівні окремих підприємств, так і на державному рівні загалом.

Враховуючи високий рівень експортної залежності внутрішнього валового продукту (ВВП) України (в середньому 60% ВВП формується за рахунок експорту) [13], доцільно змінити форми і методи виходу на зарубіжні ринки, а також структуру зовнішньої торгівлі. Одним з ефективних напрямів вирішення існуючих проблем може бути запровадження моделі коопераційних взаємовідносин, яку ефективно використовують у Федеративній Республіці Німеччині [7; 10].

Через те що в останні роки Україна недостатньо уваги приділяла європейським ринкам високотехнологічних виробів, спостерігаємо слабкий зв'язок експортних операцій з інвестиційною діяльністю. Так, обсяг прямих інвестицій з України в економіку країн світу на 1 січня 2005 р. становив 175,9 млн. дол., а на 1 січня 2006 р. – 218 млн. дол. США (приріст за 2005 р. – 42,1 млн. дол.), тоді як обсяг прямих іноземних інвестицій в Україну на

1.01.2005 р. сягав 8353,9 млн. дол. США, а на 1.01.2006 р. – 16375,2 млн. дол. США (приріст за 2005 р. – 8021,3 млн. дол. США) [11]. При цьому обсяг українського експорту за 2005 р. становив 34 286,8 млн. дол. США, а імпорту – 36 141,1 млн. дол. США [12]. На кожен долар імпорту протягом 2005 р. в Україну надходило 0,22 дол. прямих іноземних інвестицій, тоді як на кожен долар українського експорту за цей же період припадало лише 0,0012 доларів українських інвестицій. А через незначні обсяги інвестування в іноземні компанії українські фірми не можуть створювати ефективні збутові та сервісні мережі з обслуговування, а також розвивати виробничу кооперацію у сфері високих технологій.

Недостатній розвиток коопераційних відносин між Україною та країнами Євросоюзу породжує низку проблем у зовнішній торгівлі. Варто зауважити, що нині проблеми доступу на ринок ЄС існують не лише у сферах традиційного українського експорту на «чутливі» ринки Євросоюзу: аграрний, металургійний, текстильний. Застосування Євросоюзом преференцій обмежує доступ українських виробників на ринок і в тих сегментах, де вони виробляють конкурентоспроможні товари, наприклад вантажно-транспортні літаки. Країни-члени ЄС зацікавлені у залученні українських фахівців у високотехнологічні галузі, але не поспішають розвивати виробничу кооперацію з українськими підприємствами і науково-дослідними організаціями.

На наш погляд, практичним наповненням механізму функціонування відкритої економіки України може стати активізація діяльності в напрямі розвитку ефективної кооперації на міжнародному рівні із застосуванням інструментів зовнішньоторговельної, інвестиційної та фінансово-кредитної взаємодії.

Література

1. Закон України «Про зовнішньоекономічну діяльність» № 959-XII від 16 квітня 1991 р./ <http://www.rada.gov.ua> (офіційний сайт Верховної Ради України).
2. Бернвальд А. Р., Цихоцкий А. В. Потребительская кооперация в условиях перехода к рыночной экономике: Проблемы членских отношений. – Новосибирск, 1994.
3. Новицький В. Є. Міжнародна економічна діяльність України: Підручник. – К.: КНЕУ, 2003. – 948 с.
4. Циганкова Т. М., Петрашко Л. П., Кальченко Т. В. Міжнародна торгівля: Навч. посібник. – К.: КНЕУ, 2001. – 488 с.
5. Міжнародні інтеграційні процеси сучасності: Монографія / А. С. Філіпенко (кер. авт. кол.), В. С. Будкін, М. А. Дудченко та ін. – К.: Знання України, 2004. – 304 с.

6. Пивоваров С. Е., Тарасевич Л. С., Майзель А. И. Международный менеджмент. 3-е изд. – Спб.: Питер, 2005. – 656 с.
7. Gemeinsam stärker – Kooperationen planen und durchführen. – Bundesministerium für Wirtschaft und Technologie. – Berlin, 2002. – 82 s.
8. Erfolg im Auslandsgeschäft. Weltweit Aktiv. – Bundesministerium für Wirtschaft und Arbeit. – Berlin, 2002. – 64 s.
9. Kooperation. Gründer Zeiten Nr.11 (Aktualisierte Ausgabe 01/2004). – Bundesministerium für Wirtschaft und Arbeit. – Berlin, 2004. – 6 s.
10. Wirtschaftspartner Deutschland. – Bundesministerium für Wirtschaft und Arbeit. Bundesagentur für Außenwirtschaft. – Köln, 2003. – 176 s.
11. Прямі інвестиції з України в економіку країн світу. Прямі іноземні інвестиції в Україну. – Держкомстат України, 1998–2006. – <http://www.ukrstat.gov.ua>.
12. Географічна структура зовнішньої торгівлі товарами за 2005 рік. Товарна структура зовнішньої торгівлі України за 2005 рік. – Держкомстат України, 1998–2006. – <http://www.ukrstat.gov.ua>.
13. Основні показники соціально-економічного розвитку України. – Держкомстат України, 1998–2006. – <http://www.ukrstat.gov.ua>.

Стаття надійшла до редакції 23 березня 2006 р.